

January 10, 1958

Department III, File Note No. 1, 'Canada's Attitude to the Polish Proposal to Establish a Nuclear-free Zone in Europe'

Citation:

"Department III, File Note No. 1, 'Canada's Attitude to the Polish Proposal to Establish a Nuclear-free Zone in Europe'", January 10, 1958, Wilson Center Digital Archive, *Polskie dokumenty dyplomatyczne 1958* (Warszawa: Polski Instytut Spraw
Mie

dzynarodowych, 2011), Document #14, pp.29-32. Translated by Jerzy Giebułtowski.
<https://wilson-center-digital-archive.dvincitest.com/document/208860>

Summary:

Details on Canada's interest in and support for the Rapacki Plan, which is in part due to Canadian conservatives' desire to garner support.

Credits:

This document was made possible with support from Carnegie Corporation of New York (CCNY)

Original Language:

Polish

Contents:

Original Scan
Translation - English

10 stycznia

14

Ogólnie ocenia się wywiad jako przejaw dalszego uzależniania polityki francuskiej od USA. Jest to ponadto dowód, że Gaillard jest zdecydowany prowadzić skrajnie „europejską politykę” – iść na rękę Adenauerowi, a wszelkie jego gesty w kierunku wszczęcia rozmów ze Związkiem Radzieckim należy traktować jako alibi wobec zaniepokojenia tutejszej opinii.

^fKorolczyk^f

AMSZ, ZD 6/77, w. 59, t. 829

14

*10 stycznia, notatka Departamentu III:
stosunek Kanady do planu Rapackiego*

Warszawa, dnia 10.I.1958 r.

Notatka służbowa ^cNr 1^c

Stosunek Kanady do propozycji polskiej
utworzenia strefy bezatomowej w Europie

W dniu 3 grudnia ub. roku tow. Winiewicz odbył rozmowę z zastępcą min. spraw zagranicznych Kanady Holmesem. Holmes akcentował fakt dużego rozbitcia NATO i brak zgody rządu kanadyjskiego na tworzenie w Europie składów broni atomowej. Stwierdził, że Kanadyjskie MSZ studiuje polski plan ograniczenia zbrojeń atomowych w Europie. Inicjatywę polską uważają za bardzo interesującą i nie odrzucają jej chcąc do niej wrócić „przy okazji”.

Już wcześniej Holmes radził tow. Sieradzkiemu powtarzanie naszej inicjatywy atomowej, mimo że obecny okres nie jest sprzyjający do jej realizacji.

12 grudnia 1957 r. tow. Sieradzki odbył specjalną rozmowę z kanadyjskim ministrem spraw zagranicznych Smithem na temat polskiej propozycji utworzenia strefy bezatomowej. Jak wynika z informacji tow. Sieradzkiego, Smith słabo orientuje się w zagadnieniach polityki europejskiej i stąd nie chciał angażować się w dyskusję. Ze szczególnie dużym zainteresowaniem wysłuchał powodów naszego zaniepokojenia wobec wysuniętych propozycji magazynowania broni atomowej w Niemczech Zachodnich. Smith podkreślił, że

„zabierze nasze stanowisko na sesję NATO” i usilnie będzie się starał o złagodzenie ostrych akcentów w polityce NATO.

W rozmowie z tow. Sieradzkim w dniu 11 grudnia ub. roku Holmes zapewnił, że naszą propozycję poważnie rozpatrują, choćby jako bazę, na podstawie której można by wprowadzić jakieś modyfikacje. Zdaniem ich sesję NATO w Paryżu zwołano w pośpiechu. Nie można było zdążyć poczynić odpowiednich przygotowań i dlatego Holmes osobiście nie spodziewa się, żeby sesja podjęła jakieś istotne decyzje, zwłaszcza takie, które mogłyby nas niepokoić. Raczej będzie to zainicjowanie rozmów, które będą kontynuowane jeszcze po sesji i wtedy dopiero mogą zapaść decyzje.

Po zakończeniu sesji NATO rząd kanadyjski stwierdził, że nie jest zbyt zadowolony z jej wyników. Diefenbaker domagał się bardziej śmiałego podejścia do problemów pokoju, niż wyraża końcowy komunikat, który jest powtórzeniem tego, co dały poprzednie sesje tej organizacji.

W swych wystąpieniach i wywiadach prasowych przedstawiciele rządu kanadyjskiego oświadczają, że są za rozpatrzeniem propozycji polskiej w sprawie utworzenia strefy bezatomowej w Europie.

„Le Monde” z 29–30 grudnia 1957 r. zamieścił wywiad z ministrem spraw zagranicznych Kanady Smithem. Na pytanie, co myśli on o sugestii Polski utworzenia strefy bezatomowej w centrum Europy, odpowiedział: „sugestia wysunięta przez Polskę i zmierzająca do utworzenia strefy bezatomowej wzdłuż granicy między Europą Wschodnią a Zachodnią nie jest ściślej mówiąc rzeczą nową, ponieważ podejmuje ona pewne elementy z propozycji, którą wysunął już swego czasu Anthony Eden. Trzeba sobie zdać sprawę, iż sugestia polska interesuje przede wszystkim kraje europejskie, nie jest więc w mojej kompetencji w tym stadium rozwoju komentowanie istoty zagadnień, które są z tą sugestią związane. Uważam jednak, że propozycje tego rodzaju nie powinny być odrzucone, dopóki nie ma się pewności, że po uważnym rozpatrzeniu nie mogą być one wprowadzone w życie. Jednym z głównych kryteriów oceny, jeśli idzie o utworzenie strefy bezatomowej, jest kryterium kontroli”.

Wiadomość o udzieleniu tego wywiadu podała prasa i radio kanadyjskie, jak też i innych krajów.

Według agencji France Presse przedstawiciel Kanady przedstawić miał na posiedzeniu Rady NATO w Paryżu punkt widzenia swego rządu co do głównych tez radzieckiego orędzia. Między innymi polski plan utworzenia strefy bezatomowej wzbudził w Ottawie żywe zainteresowanie i wyraża się tu

opinię, że odpowiedź Zachodu powinna domagać się sprecyzowania szczegółów dotyczących formy kontroli.

W innym miejscu ta sama agencja podaje, że Wielka Brytania i Kanada „domagają się, by nie odrzucano planu polskiego bez dodatkowych wyjaśnień w Warszawie”.

Zdaniem dziennika „Monde” z 9 stycznia na środowym posiedzeniu Rady NATO wiele miejsca w dyskusji poświęcono propozycji polskiej w sprawie strefy bezatomowej.

Przypominając, że premier Gaillard wypowiedział się przeciwko tej propozycji, dziennik stwierdza, że niektóre kraje uważają, iż ta „pierwsza inicjatywa dyplomacji polskiej zasługuje na uwagę. Na przykład Kanada interesuje się szczególnie sprawą kontroli i perspektywami, jakie mógłby w tej sprawie stworzyć plan ministra Rapackiego”.

Jak wynika z rozmów przeprowadzonych w dniu 6 b.m. przez tow. Sieradzkiego z Watkinsem (z-ca wiceministra spraw zagranicznych) i Dobellem (prac. wydziału europejskiego External Affairs zajmujący się sprawami polskimi), ostatnie liczne wypowiedzi przedstawicieli rządu popierające rozmowy ze Wschodem należy traktować z pewną rezerwą. Choć rząd jest za odprężeniem w sytuacji międzynarodowej, to jednak wypowiedzi poszczególnych ministrów stanowią w pewnej mierze część kampanii wyborczej konserwatystów, tym bardziej że należy oczekiwać nowych wyborów już w marcu.

Oдноśnie „planu Rapackiego” oczekują sprecyzowania przez nas, jak wyobrażamy sobie kontrolę.

Należy ocenić, że propozycja nasza została przyjęta przez kanadyjskie koła rządowe z dużym zainteresowaniem. Można sądzić, że zainteresowanie to jest tym większe, że obecny rząd konserwatywny pragnie kontynuować tradycje aktywnej polityki kanadyjskiej na forum międzynarodowym, którą prowadził z powodzeniem b. minister Spraw Zagranicznych Pearson. Propozycja polska stanowi bowiem pewnego rodzaju odskocznię dla rządu kanadyjskiego do ewentualnego zaoferowania swych usług jako mediatora między Wschodem i Zachodem. Dla poparcia tej tezy można przytoczyć, że Smith na marginesie sprawy spotkania ministrów Spraw Zagranicznych oświadczył w wywiadzie prasowym, że Kanada może odegrać taką właśnie rolę mediatora.

Niezależnie od prawdziwego zainteresowania naszą propozycją można przyjąć, że istotnie zwiększona inicjatywa rządu kanadyjskiego na rzecz doprowadzenia do rozmów Wschód–Zachód ma na względzie również i cele

doraźne, t.zn. prowadzona ^cjest^c pod kątem widzenia potrzeb wewnętrznych celem wzmocnienia pozycji partii konserwatywnej w okresie przewidywalnych wyborów.

Wydaje się, że Poselstwo PRL w Ottawie spełniło dobrze swoje zadanie w propagowaniu naszej propozycji. Nie ograniczając się jedynie do rozmów z oficjalnymi czynnikami tow. Sieradzki przeprowadził również rozmowy z dziennikarzami, w wyniku których ukazały się notatki w prasie kanadyjskiej.

AMSZ, z. 9, w. 37, t. 629

15

*11 stycznia, notatka konsula generalnego w Londynie
o przyjęciu noworocznym dla Polonii*

^bPoleszczuk

zaznaczam, iż prasa nasza pisała już o tym przypadku. Sprawa nieco spóźniona. 22.I.58^{b g...g}

^bT. Dyr. Sobierajski

pierwszy raz po wojnie, b. charakterystyczne. 22.I.58^{b g...g}

Londyn, dnia 11.1.1958 r.

Do Ministerstwa Spraw Zagranicznych
Wydział d/s Polonii Zagranicą²⁴
w W a r s z a w i e

^eW grudniu ub.r. wysunąłem projekt zorganizowania, po raz pierwszy od wielu lat na tutejszym terenie, przyjęcia noworocznego dla Polonii^e.

Po zaakceptowaniu mojego projektu przez Ambasadora Milnikiewicza przystąpiliśmy do jego realizacji.

Sporządzona została aktualna kartoteka polonijna, która objęła ponad 200 nazwisk osób, które w ostatnim czasie były w kontakcie z Konsulatem.

²⁴ Zachowano oryginalną nazwę wydziału mimo jej niezgodności z zasadami ortograficznymi.

14

January 14, Department III file note:
Canada's attitude to the Rapacki Plan

Warsaw Jan. 10, 1958

File note cNo 1c

Canada's attitude to the Polish proposal to establish a nuclear-free zone in Europe

On December 3 of last year, comrade Winiewicz spoke with the deputy foreign minister of Canada, Holmes. Holmes stressed the fact of considerable division within NATO and that the Canadian government refuses to agree to nuclear stockpiles being set up in Europe. He added that the Canadian MoFA studies the Polish Plan to limit nuclear arms build-up in Europe. They find do not reject it and wish to return to it 'at an opportune movement'.

Some time earlier Holmes advised comrade Sieradzki that we should reiterate our nuclear initiative, even though the current moment is not favorable.

On December 12, 1957 comrade Sieradzki conducted a special conversation with the Canadian minister of foreign affairs, Smith, regarding the Polish proposal to establish a nuclear-free zone. According to comrade Sieradzki's information, Smith does not have a good orientation in European politics, and that is why he did not want to become involved in the discussion. He keenly listened to our reasons for anxiety about the proposals to store nuclear weapons in West Germany. Smith stressed the "he would 'take our proposal to a NATO session'" and would spare no effort to reduce the sharp tones in NATO policy.

In a conversation with comrade Sieradzki on December 11 of last year Holmes assured that they are seriously considering our proposal, be it only as a basis for some modifications. In their opinion the NATO session in Paris was called in a hurry. There was no time for appropriate preparation and that is why Holmes personally does not expect the session to make any important decision, especially of the kind that could worry us. It would rather initiate talks that would be continued after the session and only then decisions could be made.

After the NATO session, the Canadian government stated that it was not very happy with its results. Diefenbaker demanded a bolder approach to the issues of peace than what the final communiqué said, which reiterates what the previous sessions brought.

In their speeches and press interviews, representatives of the Canadian government declare that they favor considering the Polish proposal to establish a nuclear-free zone in Europe.

Le Monde of December 29-30 published an interview with the Canadian minister of foreign affairs, Smith. When asked what he thought of the Polish suggestion to establish a nuclear-free zone in the heart of Europe, he replied: "the suggestion put forward by Poland, aimed at setting up a nuclear-free zone along the border between Eastern and Western Europe is not, strictly speaking, something new, because it takes up certain elements from a proposal once put forward by Anthony Eden. We should bear in mind that the Polish suggestion is of interest primarily to European countries, so it is not in my purview to comment at this stage on the heart of the matter related to this suggestion. I believe, however, that such proposals should not

be rejected until one is certain that upon closer inspection they cannot be implemented. One of the assessment criteria for the establishment of a nuclear-free zone is the control criterion."

Canadian radio and press as well as the media in other countries informed of this interview.

According to France Presse, at a session of the NATO Council in Paris, a Canadian representative was to present his government's point of view regarding the main theses of the Soviet address. Among them, the Polish plan to establish a nuclear-free zone met with keen interest, and here they express the opinion that the West should reply by demanding exact details regarding forms of control.

Elsewhere, the same press agency reports that Great Britain and Canada "demand that the Polish plan not be rejected without further explanations in Warsaw."

According to Monde of January 9, at the Wednesday session of NATO Council, substantial space was devoted to the Polish proposal regarding the nuclear-free zone.

The diary reminds us that prime minister Gaillard spoke against this proposal and states that this "first initiative of Polish diplomacy merits attention. For example, Canada is particularly interested in the issues of control and prospects that minister Rapacki's Plan could create in this respect."

As we learn from talks conducted on the 6th of this month by comrade Sieradzki with Watkins (deputy vice-minister [sic] for foreign affairs) and Dobell (employee of the European section of External Affairs who deals with Polish issues), and from the many recent statements by government representatives that support talks with the East should be taken with a pinch of salt. Although the government favors détente in international relations, statements by individual ministers are, to an extent, a part of the conservatives' election campaign, the more so that new election is to be expected as early as March.

As for the 'Rapacki Plan' they expect us to specify how we envisage control.

We should ascertain that our proposal was accepted by Canadian government circles with keen interest. One might think that this interest is even greater since the government wishes to continue the tradition of active Canadian policy on the international forum, successfully carried out by the former foreign minister Pearson. The Polish proposal is a kind of springboard for the Canadian government so that it could offer its services as mediator between West and East. This claim can be supported by the fact that in a press interview, speaking about the meeting of foreign ministers, Smith added a remark on the margin to the effect that Canada could precisely play the role of mediator.

Regardless of true interest in our proposal, we could assume that, indeed, the vigorous initiative of the Canadian government on behalf of initiating East-West talks, also has immediate goals, that is it is carried out from the point of view of domestic needs in order to strengthen the position of the conservative party at a time of the expected election.

It seems that the Polish Mission in Ottawa did its job well in terms of promoting our position. Without limiting himself to talks with official agencies, comrade Sieradzki also carried out talks with journalists, which brought on reports in the Canadian press.

AMSZ, z. 9, w. 37, t. 629